

Ur Vifolka härads dombok

*Ur A1a:1 Vadstena landsarkiv – kompletterat med renovationerna i Göta hovrätt
avskrivet av Henrik Mosén*

Kopiera texten efter behag – men hänvisa till mig som gjort utdragen och var ni hämtat texterna

s 351

Dombook

Upå the Wichtigaste Saker och Controuersier
uthi Wijfolka häradt upå häradz höf-
dingens Ehrlig och Wälbetrodde mans
Axell Hansons uthi then ko-
nungzliga Hofrätt uthi Stoch-
holm Assesors och Bijsittia-
res wegnar för Räta
Kompne ransakade
och afdömpde äro Anno.
1625.

s 353, **1625 den 25 februari**, hölls laga ting vid Liunga, övervarandes Arrendatoren w.tt Nilz Jonson.

Nämnden

Knutt i Målan

Anders i Torpa

Byrge i Clemetztorp

Måns Larson i Möreby

Lasse i höcke

Jöns i Möreby

Lasse i Sörby

Nilz i Stempna

Anders Olsson i Skoneberg

Nilz i Watztorph

Joen i Fall

Anders i Ååss

s 353

Samma dag inlades uti häradskistan domboken, samt härads saköreslängd för Anno 1624, och Correspondens till den konungsliga hovrätten.

s 353-354

Tingfördes Mårten Nilson i Haddebo en ogift karl, vilken hade om nattetid gått till hula nästa by där han viste ett barna arv ligga, och gården var då öde, och skedde detta för 1/12 år sedan, där stal han först en kättel om 9 marker, fyroskafta å kåde 2 st ett rigt Lerftz lakan Blagars lakan. Töppte nytt ett Blaggarns väv 12 alnar och ett handkläde. Detta bekände föreb.de Mårten sig stulit hava, värderat för 11 dal.r uti handen tagen. Därför kunde de tolv i häradsnämnden icke värja hans liv efter det 6 Cap. uti tjuva Balken.

s 354

Anders i Spännarehemmet fäste förledne ting en trigge Manna ed, att han icke hade omkull bränt den eken som fallen var över vägen vid Egbytorp, hans lagmän voro nu desse: Swen i Eldzlösa och Peer [i pärm] i Hablarp fullbordade eden.

s 354-355

Tingfördes Heminngh Jonson i Wijby, vilken hade sig inlagt med Swen? [i pärm] Siggesons efterleverska Älfrid Byrgesdot. benämnd, boendes uti en backstuga vid Skorteby, som är åtskilligt frälsegods och med henne bedrivit enfallt hor, och med barn rätt, som hon nu gick med, vilken deras synd de godvilligen bekände. Därför kunde de goda män i nämnden icke fria bägges deras liv, efter guds lag, dock beder hans hustru för honom.

s 355

Peer Nilson i Mantorph var kommen i den misstanken att han skulle hava fällt den eken som på hans äng i fjor fälld var, och fäste för henne en trigge Manna Eedh förra tinget, vilken han nu gjorde med desse: Lasse i Mark och Jöns i Wasa.

s 355-356

Klagade Lasse Jonson i Sörby till sina grannar Nilz Månson och Suän Anderson att de för några dagar sedan hade ridit druckna ifrån Kuleby, och som de kommo för hans port kallade de ut hans hustru, och talade henne till om deras fänto Mariet bed. och sade att hon hade tubbat henne dagen tillförene. Och då hon begynte försvara sig, stötte han henne i ryggen med näven. Strax kom Lasse hemåkande och begynte träta med Nils. Och med det samma slog Nils honom på munnen med näven och två slag med en yxhammare, slog Suen f__ [i pärm] Lasse. Därför fälltes Nils till 3 mkr för munslaget till treskiftes. Item hade Nils hårrivit Lasse, fälltes och därför till 3 mkr till treskiftes efter det 13 Cap. Såram.B.n. Men Sen fälltes till 6 mkr till treskiftes för de 2 yxhammarslag han gav för.bd Lasse och för det han stötte hans hustru i ryggen till 3 mkr efter samma Cap. till 3skiftes kong, målsägande och härade.

s 356

Tönnes Krogare i Möleby klagade inför rätten huru Malin på Hallen hans grannhustru hade emot ståthållarens välborne herres herr Lindorm Ribbings förbud både titt och ofta hade sålt öl [...] Detta kunde hon icke neka till. Därför fälltes hon till 40 mkr kong allena.

s 356-357

Item klagade b.te Töniess Matzon att Oluf Skulles hustru i Möleby Sisela b.d. haver i lika måtto esomoftast sålt öl, och emot förbud oaktat. Fälltes sammaledes 40 mkr konungens egen sak..

s 357

Välbördig Hendrich Aruidzson till Helgeslätt, klagade till Lasse Persson i Kråkamo, som i denna förlidne sommar hade övergivit hans arvegods Kijlarp i Harg socken och emot sin husbondes vilja och vetskap flött in på kronohemmanet Kråkemo, och begärde en dom häruppå. Då svarade honom Lasse och sade att han hade tagit ifrån honom fem stycke kor och haft borto för honom i tio veckor. Så på det att de måtte hava något där med de sig på både sidor stödja kunde, blev för dem uppläsit det 21 och 22 Cap. uti Jordabalken, och befanns att Lasse levde gården öde efter sig, och avflötte mesta delen med hustru, barn och sina ägodelar. Och för den orsak skull hade husbonden tagit boskapen vilken Lasse omsider lät hemdriva. Dömdes dem således emellan, att efter förb.de Lasse hade innan Bolagz täckio och rätten afretz dagh bortrymt, så skulle han och uppfylla jordägandenom och uppehålla allan den tunga de jord tillhörer, av ty åreno, och hava försagt ärfuede och Rog: sade sinne, med mindre han må njuta husbondes nåder.

s 358

Peer Nilsonn i Skrämblan hade för en månads tid sedan, uti en öldrycket i Öiebro stuckit en knekt under välb. Christian Frostes Compagni Anders benämnd, ett holsting med en kniv, så ett stycke utskars av hans lungor. Fälltes förty efter det 6 Cap. Såram.B.n till 20 mkr till treskiftes målsägande kong och härade.

s 358

Carleby Norrebyn uppbjöds andra resan.

s 358, **1625 den 18 maj**, tingades vid Liunga, uti Arrendatorens wett Nilss Jonsons närvaro.

Nämnden – Ut Supra.

s 358-359

Tingfördes Hendrich i Lumparp för ett tjuveri han hade bedrivit förleden vinter, herr Nilz Stiernesköldz landbo, som så tillgick, att han om natten med sin häst och släde gick till Bröth, där utstal han utur Oluf Rafuelsons kvarnhus halvtredje spann, och när han for dädan med mjölet, blev Olofs pojke varse att kvarnhusdörren var uppbrutet, och såg slädspåret, där tjuven åkt hade. Då lopp pojken så fast efter att han hinthe på honom när han var kommen över sjön, så att tjuven måste kasta ifrån sig sakerna och släden med. När hans grannar funno släden kände de för.bd. Henrich honom till, ledandes tjuveriet in på honom, till vilket han nu inför rätten icke neka kunde, utan bekände sig där och samman tjuv att vara. Så ändock mjölnaren tog sitt mjöl igen, där tjuven det ifrån sig kastat, likväl kunde de goda män i nämnden icke fria hans liv för gärningens skull, efter det 6 Cap. uti tiuff Balken.

s 359-360

Håkann Erichzon i Ålesta bekom dom, att Anders i Himmelzby skall ställa honom samt hans medarvingar tillfreds, om allt det han haver kräva i mansbot efter sin fader Erich Jonson, alldenstund Anders fader Jöns i Himmelzby var där målsman före, såsom och böterna uppburit, N. femtio dal.r.

s 360-363

Ställdes för rätten en ryttare under välbördig Nilz Assersons kompani Jöns Peerson b.d, vilken uppå Allhelgona dag näst förliden, hade slagit Oluff Blåsare i Gothelösa ryttare under samma fana, uti pannan med en sten, och några dagar för jul död blev. Och skedde detta slagsmål således att b.d. Jöns gick till Olof med ett par barnaskor, som han gjort hade, dem skänkte han Olofs son, sitt gudbarn. Då satte Olof honom till bords samt åt en annan bonde, Lasse Arwidzson i berga b.d, och gav dem fullt upp dricka. När de så suttit hade och begynte bliva flux druckna, gingo de ut Jöns och bonden och medan de så ute varo tog Olof hemligen till att ”slå sina hustru ihne i stuffuen, som hans plägsedh altijdh war.” När de fingo det höra, gingo de in igen, och togo dem åtskilda, då blev han vred och begynte föra sig i träto med Jöns, när bonden det hörde räddes han storligen för honom, och flydde sin kos. Nu ville och Jöns gärna hava gjort detsamma, men han höll honom styvt kvar, och sade du skall bliva hos mig, fastän konan lopp ut, och alldenstund Olof hade varit ifrån sin barnsbörd en farlig människa till att ”skiåla enom sin helsa ifrån” såsom och mycket perlament åstad kommit. Därför sade Jöns jag kan icke sitta hos dig så länge du låter så. Svarade Olof jag skall se ditt hjärteblod ikväll, och tog så ned en Dartt? av väggen, drog honom samt sine värja, och bad honom slåss med sig. Men Jöns kom undan honom, och på gatan [...] När Jöns fick se att han kom efter honom med dragen värja befruktade sig storligen, gav sig så ut genom gatugrinden ut på gårdet, där letade han upp en sten i mörkret, och som Olof kom in på honom kastade han stenen och råkade Olof i pannan, så att han stupade om kull. Tog sedan upp och fikz widh och efter en månads tid red han till mönstring med sitt fulla köritz och när han kom till Linköping, där drack han och slogs. När han nu hemkom lades han ned, och ändock kyrkoherden honom besökte och ville honom med det högvördiga Sacramentet trösta och meddela så ville han det intet hava, blev så död som sagt är. Frågades nämnden sedan de alla dessa förtalde omständigheter hört och förnummit hade, om de kunne värja honom till livet, för samma sak. Svarades att alldenstund den döde [wåde] hade så häfteligen förföljt dråparen med stort hotande, förföljande och rogande, icke allenast utav gården och på gatan och allmännings vägen, utan och genom gridnen ut på gårdet, var och en stor orsak själv till sin död, det han drog till mönstring, klämde och for illa med ”hufuedt af kaskelen”. Item drack och slogs med andra. Därför kunde de icke döma honom till livet för alla dessa omständigheter skull, utan hålla detta för nödvärn, efter det 12 Cap. Dråp.B.n, och lade målsägandenom som var den dödes hustru med två hennes barn, H. Botill Larsdotter b.d, böter nämligen tvåhundra mkr, två lotter barnen, den tredje modern. Och vara fri för konunga och härade, såsom och den dödes fader Anders Blåsare till vänskapsgåva en fyralods sked. Härmed de sig på alla sidor väl åtnöja låta, och skall här över vara och bliva en rätt avtalat sak, dem emellan.

s 363

Måns Personn i Eedzösa talade till Harald Peersonn i Kolsta i Möleby socken, att han förliden höst uti en öldryckio i Möleby hade huggit hans vänstra hand tvärt igenom med en yxa, som synemärke gav tillkänna. Fälltes förty till 20 mkr till treskiftes efter det 6 Cap. Såram.B.n, sin husbonde herr Swante Steenboch målsägande och härade.

s 363

Skattegården i Norre Carlleby uppbjöds tredje resan.

s 364, **1625 den 30 september**, var ting vid Liunga, övervarandes Arendatoren w.tt Nilz Jönson.

Nämnden

Knutt i Målan Lasse i Sörby

Anders i Torpa

Byrge i Clemietztorp

Måns i Möreby

Lasse i Höke

Jöns i Möreby

Nilz i Stemma

Anders i Skoneberg

Nilz i Wasstorph

Joen i Fall

Peer i Ekebergh

s 364-365

Kom Joen i Rakery kvarn för rätten, och talade till Oluf Jönson i Uddarph, om sju daler penningar, han skulle vara skyldig för den knekten Bryniel Olsson som honom var så mycket skyldig och Olof legat för sig i knektetjänsten, och Joen föregav att Olof sade go förb.d Bryniel och vart hans vittne härtill och på lagboken svoro, Anders Olson i Nybbele och Hans Per?son [i pärm] ibidem. Fick dom att Olof skall betala honom de 7 daler efter 12 Cap. uti köpmålabalken.

s 365

Kommo för rätten Matz Olson i Fieesta fältskrivare under välbördig Jöran Såps kompani, och hans granne Nilz Jonson, vilka sig hade förbrutit på varandra, både med ord och gärningar, och krävde rätt där uppå. Så alldenstund att god grannsämja är bättre än penningar. Därför gjordes de till vänner inför rätten denna gången, så att Mats skall giva honom fem daler för den åverkan han hade gjort på honom, och vara därmed fri, och lades dem nu ett vite emellan på det vänskapen hållas må, således att vilkendera som bryta samma vänskap med hugg eller slag, okvädesord eller uti andra måtto gör orätt, och bliver så vittnat med två goda män, eller egen bekännelse, han skall böta ett par oxar, här sade de båda ja till.

s 365-366

Framkallades Hemmigh i Wijby som hade bedrivit hor med en backstugukona Alfridh benämnd, och blev båda för deras gärning fällte till livet, den 25 februari näst förliden, men nu haver den konungsliga hovrätten dem till livet och penningböter förskont, mannen 80 daler och konan fyrtio daler. Nämnden förskonte henne för hennes fattigdom skull till 20 mkr häradsaken.

s 366

Klagade Hendrich Isaachzon att bönderna har uti häradet icke hade honom framfört det hö av konungsängarna som de är vano i förleden vinter, som dem efter konungens brev hade bort göra, och han med sin egen omkostnad själv haver det måst låta störa och kastade här på 15 dal.r. Blev av sagt att allae som icke fört hade ut borde förat? skola giva honom 2 mkr.

s 366-367

Kom för rätten Anders Jönson i Ringabergit hemma i Fuglåsa socken i Västergötland och talte till Nilz [kluddigt skrivet] Nilsonn i Broslätt, profoss under välb. Christian Frostes kompani, att han för två år seadn hade lockat och belägrat hans broders dotter Ingridh Joransdotter b.d, tjänte då i Mölekulla och

icke till äkta taga ville, utan fäste sig andra och vid vigdes. Så efter han själv det icke kunde förneka, därför fälltes därför till 40 mkr efter det tredje Cap. Gifter.B. Målsäganden k. och h.

s 367

Håkann på Tompten i Möleby klagade till Gunar i berga, att han för ett år sedan hade mött honom på skogen vid Möleby, och begynte träta om gäld sig emellan. Där slog Gunnar honom ett slag över handleden och sönderkrossade. Fälltes därför till 20 mkr treskiftes, efter 6 Cap. Såram.B.n, konung målsägande och härade.

s 367-368

Ställdes för rätten Sone Andersson i Möleby en knekt under välb. Christian Frostes kompani, för ett rykte han var kommen uti, för Oluff Skulles hustru i Möleby, och två hennes döttrar, den ena är han vigd vid och den andra fäst vid, så alldenstund här voro ingen vittne till, utan ett flygande tal. Därför uppsattes saken till nästa ting, att den må förekomma som sådant haver bagt på benen.

s 368

Talade Johan Axelson Corporal under välb Jöran Soops kompani, till Konungzhult, om en kniv som fanns hos hans hustru, som han sade sig mist hava vid han låg och sov om natten på hans ägor, och därtill med ett lisspund smör och ett halvpund ost. Ville fördenskull att Håkan skulle svara till allt detta. Vad kniven belangar den sade Håkan sig funnit hava på vägen utanför sitt gårde. Men smöret och osten nekade han styvt till. Så alldenstund ovanb.d Håkan ändock fattigt folk och hans hustru hade ett gott namn och lovord av synnerligande grannar och var man därför gjorde honom fri för tjuveriet. och kniven syntes vara bortkastad som smöret stal, efter den dogde intet som hela nämnden sågo.

s 369

Kom för rätten Anders Jönson i Himmelzby och klagade till sin granne Oluff Anderson att han hade mött hans hustru nere på deras gårde och begynte träta tillhopa, och kommo till slagsmål, så att hustrun fick av Olofs hantverk tre blånader och blodvite. Därför fälltes Olof till 9 mkr till treskiftes efter det 10 och 13 Cap. Såram.B. husbonden välb. otto von Schedingck målsägande och härade.

s 369

Item klagade uti lika måtto be.te Oluf till att Anders och hans hustru hade slagits och illa fara med sin hustru, nämligen tillfogat henne tre blodvite. Därför fälltes han efter samma Cap till 9 mkr till 3skiftes, kong målsägande och härade.

s 369-370

Klagade och be.te Oluf tillföre sin granne Anders Jönson att han hade vid vrett mod gått ut på gårdet för 3 veckor sedan, till hans hustru där hon gick och harvade på sin åker, och uti henne stötte och illa handade så att hon bekom av hans handaverkan 5 blånader och blodvite, som synemännen Lasse i Torpa och Måns Joenson i Ålesta på lagboken vittnade. Därför fälltes han till dubbel bot nämligen 6 mkr för åkommo varje, efter 17 Cap Såram.B. och det 37 Cap uti EedzhöresB. till treskiftes kong målsägande och härade. Utgjordes till vänner, och lades dem ett vite emellan att vilken som denna vänskap bryter skall böta ett par oxar.

s 370

Till mera visso att allt detta efter lag och laga stadgar således uppå häradstinget granneligen ransakat, skärskådat, övertvägt och dömt är, som förekrivet står, trycker jag Lars Jonson i Carlzhult mitt samt härads Signet här under. Actum Ut Supra.

Ur A1a:1 Vadstena landsarkiv – kompletterat med renovationerna i Göta hovrätt
avskrivet av Henrik Mosén

Kopiera texten efter behag – men hänvisa till mig som gjort utdragen och var ni hämtat texterna